

د. عه‌بدوللا جاسم ریکانی

ئه‌وروپا و پێلا ئیسلامی

پاشه‌ڕۆژا ئوروپا نوکه‌ ل سه‌ر دوریانه‌ ئه‌ری دئی بیته‌ پشکه‌ک ژ جیهانا ئیسلامی، دئی شیت که‌لتوری خوی مه‌سیحی یی تایبه‌ت پارێزیت ئان ژ دئی پێکهاته‌که‌ ته‌وافوقی دناقه‌به‌را هه‌ردوو شارستانیه‌تان دا په‌یدا بیت؟ به‌رسقا ئی پرسیا ری زورا گرنگه‌ چونکه‌ ئوروپا ب تنی ۷٪ ژ بیافی گویازمه‌ین پێکه‌هیت به‌ل ل ۵۰۰ سالین بوری (۱۴۵۰-۱۹۵۰) ماشینا جیهانی بوو یان شیا گوهرینین (باش و خراب) دوا ری پیشه‌سازی و زانستی و مافی مروقی دا بکه‌ت.

ژ به‌ر هندی ژ هه‌ر پیشه‌چوون و گوهرینه‌ک تیدا به‌هیتته‌ ئه‌نجام دان نه‌ ب تنی دئی ئوروپا ب خو پی داخبار بیت به‌لکو هه‌مو جیهان. نه‌خاسمه‌ کچین ئوروپا وه‌ک (ئوسترا لیا) نیوزله‌ندا، که‌ندا، ئایسه‌ندا).

ل به‌ر رونا هیا رووداین نوو و پێشهاتین تازه‌ زوره‌ی چاقدیر پێبینیازی ری کین گریانه‌ی بو پاشه‌ڕۆژا ئوروپا دکه‌ن:

۱- باڵاده‌ستیا ئیسلامی:

روژنامه‌شان و فه‌کوله‌ری ئیتهالی (ئوریا نا) دا کو کین دکه‌ت کو ئوروپا هیدی هیدی یا به‌ره‌ف میرگه‌هه‌کا ئیسلامی فه‌ دجیت. فه‌کوله‌ری که‌نه‌دی (مارک ستیون) ژ مضمومری و مجادلی دکه‌ت و هه‌ولده‌ت به‌مه‌لینیت کو گه‌له‌ک ژ ده‌وله‌تین ئوروپی نه‌شین خول به‌ر ئیسلامیکرنا ژیا نی و ره‌وشه‌نیه‌ریا ئیسلامی دچه‌رخ ۲۱ دا دا بگرن و ئی دیتنا خو بو سی ئه‌گه‌ران دزفرینیت (هوکاری ره‌وشه‌نیه‌ری و بیروبا وه‌ران، هوکاری دیوگرافی، هوکاری هه‌ستکرنا بسولمانان ب مافی خو وه‌ک ویرسین ئوروپا).

دیه‌ری هوکاری ره‌وشه‌نیه‌ری و بیروبا وه‌ران: سه‌روه‌ریا ره‌وشه‌نیه‌ریا علمانیه‌ت و لیبرالیه‌تی ل ئوروپا و نه‌خاسمه‌ دناف ته‌خین ده‌سته‌بێران دا. بو ئه‌گه‌ری فه‌ده‌رکنا ئوروپا ژ پاشما یی و ی بی چوی. مه‌سیحی و په‌یدا بوونا (نه‌دینداری) و قالا بوونا کورسیکین دێران و فروتا دێران ده‌مه‌زادخانه‌یین ئاشکرادا و ده‌نجام دا زور ب خوشحالی فه‌ مسولمانان ده‌ست ب کرینا وان کر و کرنه‌ مزگه‌فت و ئه‌فه‌ ژ ب پیشه‌یه‌کی چاقریکری بوو ئه‌گه‌ری زیده‌بوونا خوشقیاتی بی بو ئیسلامی سه‌ره‌رای وان هه‌موو ئاسته‌نگین موسلمان بو ئورپیان دروست دکه‌ن.

به‌رامبه‌ر ئی علمانیه‌تی ئه‌می دبین چه‌وان خوینا مسولمانان یا دکه‌لیت و تونده‌ریا ئاینی چه‌ند دناف دا به‌لاف بوویه نه‌خاسمه‌ هه‌ستا جیهادی نه‌خاسمه‌ خو گوهریکرین هه‌روه‌سا مسولمان ئه‌فرۆ هه‌ست ب خو مه‌زکرنی و تایه‌مه‌ندی دکه‌ن به‌رامبه‌ر دین و بیروبا وه‌رین نه‌ موسلمان و ئه‌و دوی باوه‌ری دانه‌ کو ئوروپا به‌ره‌ف ئیسلامی فه‌ دجیت و ب تنی دقیت ب هه‌دار بن و ب باشتین شیوه‌ مفای ژ بیروبا وه‌رین ئوروپا وه‌رگرن دوا ری ئازادیا راده‌برینی دا و دینداری و مافی مروقی دا ئانکو ب بیروبا وه‌ران شه‌ری وان به‌هیتته‌ کرن هه‌رچه‌نده‌ ئه‌ف په‌نا به‌ره‌ ب ری کین زور مه‌ترسی دکه‌نه‌ ئوروپا و دکه‌نه‌ دخیرا خودی دا دناف یاسا و پاراستنا ئوروپادا.

۲- هوکاری دیوگرافی:

جودا هیا بیروبا وه‌ران دناف مسولمان و ئورپیان دا بوویه ئه‌گه‌ری په‌یدا بوونا جودا هیتین ترسناک. دده‌مه‌کی دا کو ریژیا ژ دایک بوونی ل ده‌ف ژنا مه‌سیحی ل ئوروپا ۱۰۴ کیمتره‌ ژ سبیه‌کا کو ئوروپا هه‌وجه‌ی پی هه‌یه بو پاراستنا ریژیا خو یا دیوگرافی، ئه‌م دبین کو ریژیا ژ دایک بوونی دناف خیزانا مسولمانان زور پتره‌ بو هندی مفای ژ هاریکاری دابینکرنا جفاکی کو ئوروپی ژ به‌ر ریکا خو دده‌ن وه‌رگرن و ده‌هیتته‌ پێشبینیکرنا کو ئه‌مستردام و نوتردام ل سال ۲۰۱۵ بینه‌ یه‌که‌م دوو باژیرین ئوروپا کو پتریا خه‌لکی و ئی مسولمان بن هه‌روه‌سا دیت ل سال ۲۰۵۰ روسیا ژ پتریا و ئی بینه‌ مسولمان ئه‌گه‌ر ریژیا ژ دایک بوونی ب ئی ره‌نگی چو.

ئه‌فه‌ ژبلی ئه‌گه‌ر تورکیا هاته‌ قه‌بولکرنا (خودی نه‌که‌ت) کو ۷۵ ملیون مسولمان تیدا دژین. ب ئی ره‌نگی دئی ریژیا موسلمانان ل ئوروپا بیه‌ (۲۰٪) ژ سه‌رجه‌می گشتی. زیده‌باری ئی ئاریشه‌یا جفاکی دژی ژ دایک بوونی دا به‌لکو هه‌وجه‌یا به‌رده‌وام یا ئوروپا بو کریکاران کو زوره‌ی وان موسلمانان ئی ئاریشه‌ مه‌زتر ل دکه‌ت. بسپوری ژ په‌مانگه‌ها دیراساتین ئوروپی روسی دیت: ب تنی دو ری ل به‌ر ئوروپا هه‌نه‌ بو به‌رسینکرنا ئی پاشقه‌زفرین دژی خه‌لکی دا: (هه‌ر خیزانه‌ک ۵-۶ زاروکان بینیت یان ژ په‌نا به‌ران وه‌رگرت). زیده‌باری ئی هه‌میی ژ ئی ئی مروقی ئورپا یی وه‌کی به‌ری شانازی ب دیروک و بوها یین خو دره‌وش و تیتالین خو ناکه‌ت، هه‌روه‌سا هه‌ست ب گوته‌ی دکه‌ت به‌رامبه‌ر سیاسه‌تا خو یا ئیچرالی و فاشی یا به‌ری دکه‌ت و هه‌سته‌ک ل ده‌ف په‌یدا بوویه کو نه‌ مه‌رجه‌ ئه‌ف که‌لتور و ره‌وشه‌نیه‌ریا هه‌ی ژ یا په‌نا به‌ران باشته‌.

ئەف دیتنا خویەتی ل دف مروفتی ئوروی هیستهک ل دف پهنا بهران په یادکره کو ئەوژی دینیات دا د دو دلن دوه گرتنا رهوش و تیتالیئین ئورویان دا کو ئەو درژد بن ل سهر ههولدانین خۆ دژی ئاسایکرنی و تیکهه لیب و خو گونجاندنی دگه ل ئورویا و ب فی رهنگی هیدی هیدی دئی ئورویا بیته پشکهک ژ باکورئ ئەفریقا .

ئورویا دئی بهر خودانی کەت: ل بهرامبەر ئەفا بوری دیتنه کا دی یا هە ی ئەوژی کو بچ گومانە دئی ئورویا پیتن رهسەن کو ریزهیا وان نوکه ۹۵٪ دئی بهر خودانی کەن دژی هەر ههولدانه کا رژد ژبو گوهرینا پیکهاته ورهوشه نیبری و بوها بپین ئورویا دا کو دئه نجام دا ئورویا ب ملیونان قوریانی دابو تاکو گه هشتیه فی قوناغی .

ئەف ئاراسته یا ئاشکهرا بوو دیریارا فرهنسا دا دژی حیجاب و ههروهسا فلمی هولهندی (فتنه) و ههروهسا پاپای ب ئاشکرای و ل بهرامبەر شاشین تیله فزیونان ته کریه و زیده بوونا جه ماوهرئ پارتین به رههنگار بو پهنا بهری و زیده بوونا بزاقین نیشتمانی ل سهرا نسهری ئورویا کو ته رکیز ل سهر مه ترسیا ئیسلامی و موسلمانان دکهن وهک (پارتا نیشتمانی یا بریتانی، فلاسما بلاغ یا بهلیکی، بهرتی نیشتمانی یی فرهنسی، پارتیا ئازادیا ئوسترالی، پارتیا ئازادیا هولهندا، پارتیا گه ل یا دانیمارکی، دیموکراسیخوازین سوید): پهنا بهران زیده دبن و ههر دهمی ئەف پارتیه گه هشته دهسته لاتنی بی گومان دئی دژی فره رهوشه نبریا نوکه یا ئورویا رادهستن و دئی پشته قانیا دهزگه هین مه سیحیه تی کهن و نه خاسمه بوونی دناقهرا مه سیحی پیتن رهسەن دا .

زهنگلا ئاگه هدرایی ژ ئیسلاما پاشه روژی گه له کا های ژئ هه بوویه و گریمانە بو داناینه . پلاندرئ ئەمریکی رالف پیتن ره شقیسینه ک دانایه وهک سیناریوی یی پاشه روژی به له مین دهریا قانا ئەمریکی و مارینز کول سهر بهر ئاقین باژیری بریسیت یی فرهنسا و بریمنه آقین یا ئەسمانی و باری ئایتالی دراوستیاینه بو دایینکرنا دهر ئیخستنه کا ته نا بو موسلمانین ئورویا .

پیتن دبیژیت ژبه وئ دوژمنکاریا رهسەنکری دناف مروفی دا و ژبه رکو ئورویا نه شیت پتر خورابهگرت هه مبهر موسلامین ئورویا نوکه موسلمان د دهمی بهر زه دا) ل ئورویا دژین ژبه رکو دینیات دا ئورویا پروسه یین پاکتاوکرنا رهگه زی ئەنجامداینه دیاره تانوکە موسلمان ب چانسی بوویه ئەگه ر بشپین خو قورتال بکهن .

ئەف چهنده ل دف گه له ک موسلمانان ژئ بوویه راستیه ک و ژ سالتین هه شتیان وهره بهحس وئ چهنده دکهن کو دئی موسلمانان هافیتنه دناف سوتنگه هین غازی دا . دشیان دا نینه رئ ل ل ئورویان بهیتته گرتن ل بهرامبەر وئ دژواری یا بهر دهوام یا موسلمان دژی وان دکهن و دبیت هه لویستی وان پتر دژوار بیت ئەگه ر مینا روودانین سالا ۲۰۰۵ و سوتنا ترمبیلان، ل فرهنسا روو بده ته ئە .

۳- ئەگه ری هه ره باش:

ئەوه کو ئورویا و پهنا بهرین موسلمان بشپین خو بگونجین و پیکهه بژین دناف پیکهاته یه کا نوودا . ئەف ئارسته یا گه شپین پشته قانی بو هه یه مینا وئ ئە کولینا ل فرهنسا هاتیه کرن ژلا یی جین هیلینا و بیبری تریک ئە . هه رچه نده ئە شه یه دیتنا زوریه ی سیاسه تان و روژنامه قان و ئە کادییان به لئ ل سهر ریالیستی چ راستی بو نینه ، ئانکو به لی دشیاندا یه ئەرویی دوباره خو بینه ئە و بیروباوهرین خو یین مه سیحی نوژهن بکهن و گه له ک زاروکان بپین و شانازی پتر ب رهوشه نیبری و کولتورئ خۆ بکهن و خه لکی نه موسلمان هانبدن بزقرنه قه وهلاتین خۆ یان ژئ موسلمانین نوکه روژنایه بکهن به لی نه ب تنی ئەف پیتشقه چوونین هه نی نه و ناهینه بجه ئینان به لکو دهلیقه یین بجه ئینان و ان ژئ د دست و لاوازن نه خاسمه نه قیپین نوو ژ موسلمانین ئورویا ئیدی یی مفای ژ شکایه تکرنی و راکرنا سته می وهرگرن و هه ولدهن خو فره زه کن و نه ئارامیی په یاد بکهن و به لکو هه ولدان ژبو فره زکرنا شه رعبه تا ئیسلامی ژئ خو ب هیز ژئ بیت ل هنده ک دهقرین کو جه ئاکنجیا وانه ئە فجا چ ب خوشی و چ ب نه خوشی بیت .

ئیسلامی پیتن توندرو و خودا شیان روله کئ سهره کی دپین بو گوهرینا یان گوهارتنا وئ هه ستیپکرنا موسلمانان ب نه رازیبوونی بو دژواری و تیرورئ و شوره شی، ئانکو په یاما وان بو روژنایه ئە شه : گه لی ئورویان وه ماف نینه هه ر تشتی بقیت بیژن دهره قا ئیسلامی و پیتخه مبهری و قورتانی، یاسایا ئیسلامی حوکمی ل سهر وه ژئ دکهت . دئی جار بو جارئ زقرین تاکو ئورویا خو ته سلیم بکهن یان ژئ موسلمان تیکه هه ن کو هه ولدانین وان سهر نه گرتن .

ب کریار ژئ نقیسکاری ئەمریکی دهنیس پراجیتر دبیژیت: زهحمه ته ژ دهرقه ی قان هه ردوو گریمانە یان هه ر د چ سیناریویه کئ پاشه روژی دا بو ئورویان بهیتته کرن (یان موسلمانکرنا ئورویا یان ژئ شه ری ناخوویی دناقهرا وان و موسلمانان دا) .